LÄNSSTYRELSEN KALMAR LÄN
INFORMERAR

BOENDESTANDARD

Redovisning av enkätstudie om boendestandarden i särskilt boende för äldre i Kalmar län 2003

Meddelande 2004:04

Boendestandard.
Redovisning av enkätstudie om boendestandard i särskilt boende för äldre i Kalmar län 2003

Meddelande 2004:04

ISSN 0348-8748
ISRN LSTY-H-M—2004/04 --SE

Utgiven av: Länsstyrelsen Kalmar län,

Ansvarig enhet: Rättsenheten

Författare: Lillemo Bennsäter
Gunilla Berg Christoffersson
Eva Brynolf

Tryckt hos: Länsstyrelsens tryckeri

Upplaga: 60 ex

Förord

Länsstyrelsen har sedan flera år ett regeringsuppdrag att verka för att kvalitetsutveckling bedrivs inom äldreomsorgen i länets kommuner. Enligt kap 13 2 § SoL skall Länsstyrelsen verka för att kommunerna planerar för att tillgodose framtida behov av särskilda boendeformer för äldre och personer med funktionshinder.

4 kap 4 § SoL. Kommunerna har skyldighet att inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre. Under senare år har utvecklingen visat att kommunerna tvingats lägga ner särskilda boenden eftersom dessa boenden är mycket kostnadskrävande och den mest kostsamma delen av kommunernas äldreomsorg. Trenden visar att kommunerna minskar antalet bostäder i särskilt boende i hela landet, något som även stämmer överens med Kalmar län.
I Kalmar län kan man dock se att standarden i särskilda boende har höjts sedan 1999 då Länsstyrelsen gjorde en liknande undersökning, även om det fortfarande finns boenden som saknar både toalett och dusch. Några av länets kommuner har även flerbäddsrum kvar.

Länsstyrelsen vill framföra sitt tack till berörd personal inom socialtjänsten som lämnat underlag till denna rapport.

Lillemo Bennsäter
Socialkonsulent

Gunilla Berg-Christoffersson
Socialkonsulent

Eva Brynolf
Socialkonsulent

Boendestandarden i särskilt boende för äldre i Kalmar län

Bakgrund

Under hösten 2003 genomförde Länsstyrelsen en enkätundersökning avseende boendestandarden i särskilt boende för äldre den 1 januari 2003. Samtliga kommuner i länet har deltagit i kartläggningen. Utgångspunkten i undersökningen var socialtjänstlagens (SoL) 5 kapitel 5 § där det framgår att kommunen har skyldighet att inrätta särskilda boendeformer* för äldre människor som behöver sådant stöd.
I regeringens handlingsplan för äldrepolitiken identifieras det särskilda boendet som ett område där förbättringsåtgärder bedöms vara angelägna, bl a vad det gäller boendestandarden.

Grundläggande krav på ett särskilt boende är enligt lagstiftarens mening (5 kapitlet 5 § socialtjänstlagen):

1. Bostaden ska vara utformad och utrustad så att den boende kan utveckla sina personliga resurser att leva ett självständigt liv
2. Den boende skall varje tid på dygnet kunna erhålla de tjänster som krävs för att den boende ska kunna klara sin tillvaro och känna trygghet.
3. Det ska finnas tillgång på personal som kan bedöma när det behövs social eller medicinsk vård och som kan svara för att sådan ges.

Vid undersökningen om boendestandarden i särskilt boende som genomfördes 1999 fanns det totalt 4349 bostäder i särskilt boende för äldre i Kalmar län. (Socialstyrelsen 1998). Av dessa var 167 flerbäddsrum. Flest flerbäddsrum hade Västervik med 43 och Hultsfred 31. Oskarshamns kommun var den enda kommunen som enbart hade fullvärdiga bostäder (bostad med toalett, dusch och kokmöjligheter).

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var dels att få en uppfattning om det skett en förväntad standardökning från 1999, då Länsstyrelsen gjorde en liknande undersökning, samt att få en uppfattning om kommunernas framtida planering vad det gäller särskilda boenden. Skriftlig enkät valdes som metod.

** Avser ej korttidsboende utan enbart särskilt boende*

Resultat av enkätsvar avseende boendestandarden i särskilt boende för äldre den 2003-01-01 samt planering för 2004 och 2005

Boendestandard i särskilt boende i länets samtliga kommuner

Kommun	Enkelrum	Enkelrum med toalett	Enkelrum med dusch	Enkelrum med dusch och toalett	Fullvärdig bostad	Flerbädds-rum
Borgholm	62	0	0	76	72	12
Emmaboda	0	0	0	0	98	0
Hultsfred	2	58	0	10	127	22
Högsby	16	0	0	90	20	13
Kalmar	0	0	0	228	536	8
Mönsterås	50	0	0	63	180	4
Mörbylånga	57	29	0	75	0	2
Nybro	63	0	0	131	91	6
Oskarshamn	0	0	0	0	335	0
Södermöre kommun-delsnämnd	0	0	0	43	62	0
Torsås	21	0	0	97	25	11
Vimmerby	12	77	0	22	47	6
Västervik	22	259	0	11	340	0
Totalt	305	423	0	838	1933	84

Länsstyrelsens kommentar

Vid en jämförelse med den enkätstudie av boendestandarden som Länsstyrelsen gjorde 1999 framgår det klart att standarden har ökat. Flerbäddsrummen har t e x minskat från 167 till 84 men alltjämt finns flerbäddsrummen kvar i många kommuner; Kalmar, Borgholm, Högsby, Mörbylånga, Torsås, Vimmerby, Nybro, Hultsfred och Mönsterås. Enligt Länsstyrelsens uppfattning kan det inte anses vara skälig levnadsnivå att i permanent boende dela bostad med andra, tidigare okända personer som man inte valt att bo ihop med.

Anmärkningsvärt många bostäder saknar toalett och/eller dusch. Det innebär att många äldre som i dag bor i särskilt boende har en betydligt lägre standard än den som bor i det ordinära bostadsbeståndet. En relevant fråga i sammanhanget är om hyreskostnaden i särskilt boende står i relation till den många gånger lägre standarden i jämförelse med det ordinära bostadsbeståndet. Att hygienutrymmet är beläget utanför den egna bostaden innebär risk för integritetskränkning för den enskilde när man ska förflytta sig mellan bostaden och toaletten eller

badrummet. Vid undersökningen som gjordes 1999 var Oskarshamns kommun ensam i länet om att enbart ha fullvärdiga bostäder, men vid den senaste undersökningen har det visat sig att även Emmaboda kommun numera enbart har fullvärdiga bostäder.

Antalet bostäder i särskilt boende samt planering inför 2004 och 2005

Kommun	Totalt antal bostäder i särskilt boende	Var av antal bostäder ämnade för demenssjuka	Beräknat antal bostäder i särskilt boende 2004	Beräknat antal bostäder i särskilt boende 2005
Borgholm	222	75	222	222
Emmaboda	98	12	98	98
Hultsfred	219	42	176	129
Högsby	139	16	99	Ej beräknat*
Kalmar	764	199	764	764
Mönsterås	297	45	236	236
Mörbylånga	163	47	166	Ej beräknat*
Nybro	291	49	291	290
Oskarshamn	335	97	321	321
Södermöre kommundel-nämnd	105	10	104	104
Torsås	154	0	154	145
Vimmerby	164	55	178	176
Västervik	632	98	610	600
Totalt	3583	745	3419	3350

* För de kommuner som angett *ej beräknat* för 2005 har siffran för 2004 använts i beräkningen av totalsumman.

Länsstyrelsens kommentar

Antalet bostäder i särskilt boende varierar stort i länet. Om man jämför antalet bostäder i särskilda boendeformer med andel av befolkningen över 65 år, har Mönsterås kommun procentuellt flest bostäder i länet, tätt följt av Torsås kommun. Vimmerby och Emmaboda är de kommuner som i förhållande till andelen äldre i befolkningen har minst antal bostäder. Siffrorna för Södermöre kommundelsnämnd har i denna beräkning lagts samman med redovisningen för Kalmar kommun.

Hultsfreds kommun anger i enkäten att antalet bostäder kommer att minska med 65 bostäder i särskilda boendeformer fram till årsskiftet 2005/06. Mönsterås kommun kommer att minska antalet platser med 61 bostäder. Västervik kommer att minska med 32 bostäder, Högsby med 24, Oskarshamn med 14 och Torsås med 9 bostäder. Totalt sker en minskning under de närmaste två åren av länets bestånd av särskilda boenden för äldre. Den enda kommun som anger en ökning av bostäder för äldre är Vimmerby kommun som i dagsläget har 164

bostäder och uppger att en ökning kommer att ske till 176 bostäder år 2005. En tillfällig ökning kommer att ske 2004 med 2 bostäder.

I den undersökning som Länsstyrelsen genomförde 1999 fanns 4 349 bostäder i särskilda boendeformer för äldre i länet (Socialstyrelsen 1998). De siffror som kommunerna anger för 2003 visar en minskning med 791 bostäder i länet. Detta innebär att bostäderna för äldre i länet har minskat med 18% under en period av fem år.

Den nationella tendensen då det gäller särskilda boende är att kommunerna minskar antalet bostäder i särskilt boende. Något som även stämmer överens med tendensen i Kalmar län. Borgholm, Nybro, Mörbylånga och Kalmar bedömer att antalet bostäder i särskilt boende kommer att vara oförändrat 2004. Övriga kommuner kommer att minska antalet bostäder.

Sammanfattning och Länsstyrelsens bedömning

Genom rapporten vill Länsstyrelsen ge en bild av hur utvecklingen av standarden i särskilt boende ser ut i länets kommuner 2003 och hur planeringen kommer att se ut för 2004 och 2005. Enkäten besvarades under hösten 2003 av samliga 12 kommuner samt Södermöre kommundelsnämnd. Av rapporten framgår att antalet flerbäddsrum har minskat betydligt sedan 1999, men fortfarande har 9 kommuner flerbäddsrum kvar. Länsstyrelsen anser inte att det är skälig levnadsnivå enligt socialtjänstlagen (4 kapitlet 1 §) att behöva dela bostad med personer som man inte själv valt att dela rum med.

Anmärkningsvärt många bostäder saknar toalett och/eller dusch. Det innebär att många äldre som idag bor i särskilt boende har en betydligt lägre standard än den som bor i det ordinära bostadsbeståndet. Att hygienutrymmet är beläget utanför den egna bostaden kan innebära risk för integritetskränkning för den enskilde som ska förflytta sig mellan bostaden och hygienutrymmet. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla Oskarshamn och Emmaboda kommuner som enbart har fullvärdiga bostäder i sina särskilda boendeformer. Boendestandarden i särskilt boende har blivit bättre i övriga 10 kommuner, men mycket återstår. Enligt Länsstyrelsens uppfattning måste kommunerna fortsätta arbetet med att höja bostadsstandarden i särskilt boende och målsättningen måste vara att samtliga bostäder ska vara fullvärdiga, d v s lägenheter med toalett, dusch och kokmöjlighet.

I en nyutgiven rapport av Boverket och Socialstyrelsen, *Varför kan inte behovet av särskilda boendeformer tillgodoses*? 2004, redovisas en kraftig minskning i hela landet av antalet platser i särskilt boende för äldre. Under perioden 2002-2005 minskar antalet bostäder med 13 500. Nu varnar dessa myndigheter för en alltför snabb och ibland

oplanerad avveckling av äldreboenden. En sämre kvalitet i vården och omsorgen kan bli konsekvensen. Dessutom kan det medföra otrygghet för de äldre och ställa större krav på de anhöriga.

I rapporten, som redovisar situationen i hela landet när det gäller minskningen av bostäder i särskilda boenden för äldre, anges att avvecklingstakten har varit högst i Kalmar län under åren 2002-2003, då länets kommuner avvecklade nära 9 % av de befintliga platserna i särskilda boenden för äldre. Kommunerna anger att den vanligaste orsaken till avveckling av särskilda boenden beror på att bostäder inte varit fullvärdiga, att efterfrågan på särskilt boende har minskat samt att man i första hand försöker lösa omsorgsbehoven i den ordinarie bostaden.

En fråga som Länsstyrelsen ställer är om kommunerna och landstingen klarar av att tillföra de resurser som är nödvändiga för att kunna ta om hand om ett antal äldre personer med stora vård och omsorgsbehov i det egna hemmet. Länsstyrelsen kommer att följa utvecklingen och de eventuella konsekvenser det medför när antalet bostäder i särskilda boende minskas.